

RETAULE DEDICAT A LA VERGE DEL ROSER

Talla de pedra policromada
Mestre d'Albesa, 1360-1390
495 × 430 cm

Església parroquial de Santa Maria,
Albesa (Noguera)

Núm. de reg. de l'SRBM 4734

Anys de la restauració: 1994-1998

Restauració 1a fase *in situ*:

Lidia Balust i Núria Gilart

Restauració 2a fase: Marta Díaz i Mònica Guitart

Col·laboració: Núria Piqué, Jesús Zornoza,

Cristina Martí i Belén Marcos

Restauració suport: Enric Pujol

Restaurat *in situ* i a l'SRBM

Aquest retaule, dedicat a la Verge del Roser, pertany al grup meridional dels retaules de pedra del gòtic català, que reben la influència del mestre Bartomeu Robio, i tenen com a nexa d'unió la importància de la decoració arquitectònica, que evidencia una excel·lent aptitud per al dibuix geomètric dels picapedrers.

Tot i la seva agrupació en l'escola de Lleida, per les seves característiques particulars els historiadors creuen que forma part d'un grup que es podria anomenar «grup de retaules d'Albesa», del qual és el model.

La història accidentada del retaule fa pensar que la distribució del retaule original possiblement era una altra, perquè va ser traslladat del presbiteri a una capella lateral, en el període barroc, on es va muntar desordenadament i s'aprofità per pintar-lo de nou, seguint els canons del moment, encara que amb una tècnica i un estil gens acurats.

També en el període de la Guerra Civil va ser traslladat a Lleida. Moltes peces es van trencar durant aquest trasllat i van ser unides de nou matusserament, la majoria amb ciment, que en molts casos es trobava damunt de la capa pictòrica.

Retaule *in situ* abans de la restauració

Va ser en aquell moment quan es va destruir la imatge central, de la qual actualment sols resten els caps de la Verge i el Nen.

El conjunt, que es va trobar ancorat amb ciment a la paret d'una capella lateral de l'església i a una alçada d'un metre del terra, el formen 48 peces de pedra calcària. En fer l'examen organolèptic es va veure que presentava força mutilacions i pèrdua de nombrosos caps dels personatges i alhora es va fer evident la col·locació posterior errònia d'algun d'ells.

En una primera intervenció *in situ*, es van fixar els petits punts de pèrdues de capa pictòrica, es va fer la neteja superficial de la pols i el fum que enfosquien la policromia i es van treure les concrecions de cera.

Estudiades les característiques del retaule, es va proposar el desmuntatge de tot el conjunt per poder-lo traslladar al Centre de Restauració de la Generalitat.

Després de fer moltes proves s'ha optat per retirar les capes més superficials repintades amb una pintura a l'oli i amb purpurina, de les quals l'última, que pertanyia a l'època del barroc, la podem datar del 1740 en endavant, gràcies al pigment de ferrocianur fèrric que s'ha detectat en les anàlisis fetes amb la microsonda electrònica (Micro Scan 5) i amb l'espectrofotòmetre d'infrarojos.

Els punts amb concrecions de ciment s'han retirat mecànicament. Les peces trencades, un cop netes les juntes, s'han unit amb un adhesiu a base de resines epoxídiques, i les espigues de fusta

Presentació final *in situ*

de les unions s'han substituït per unes d'acer inoxidable.

Un cop eliminades les repintades ha quedat al descobert la policromia original, de força qualitat, feta amb tremp d'ou en els vestits, oli en les carnacions i dauradura amb full d'or fi damunt de bol. S'ha fet una lleugera neteja de la brutícia i del fum amb aigua destil·lada i sabó neutre, i, per acabar, s'ha fet un envernissat de protecció amb una resina acrílica.

El sistema de presentació ha consistit en l'aplicació d'una tinta neutra en els punts on mancava policromia, per donar unitat al conjunt i facilitar-ne la lectura.

La singularitat d'aquesta intervenció, a més de la importància pròpia de la peça i del delicat procés de restauració, ha consistit en el disseny de l'estructura del suport, que estava condicionat per la dificultat que comporta sostenir totes les peces de pedra, que sumen un total de tres tones de pes, en posició vertical i amb la mínima intervenció possible.

Així, doncs, l'estructura del retaule es divideix en tres parts, exemptes i fetes amb planxa galvanitzada. Aquests cossos van units per una estructura de perfil de ferro laminat ancorat amb perns, que és la que li dona l'estabilitat i la unitat final. Cada peça del retaule ha estat fixada a la retícula metàl·lica mitjançant espigues roscades, i tot plegat descansa a terra ancorat també amb perns sobre una base

Imatge del Pare Etern abans de restaurar, on s'aprecia la subjecció del cap amb ciment, després de restaurar

de formigó, tibada a la paret per assegurar la verticalitat del conjunt.

Aquesta estructura permet presentar el conjunt exempt dels murs de l'església i anul·la la necessitat d'aplicació de qualsevol mena de material d'unió entre les peces originals, alhora que facilita qualsevol manipulació posterior.

Voldria remarcar que aquesta restauració ha estat possible gràcies a la col·laboració pluridisciplinària de diversos

professionals i a la tasca constant i acurada de l'ampli equip de restauradors que dia a dia ha anat descobrint una petita joia del gòtic català.

LIDIA BALUST

BIBLIOGRAFIA

- "Albesa, un poble per a un retaule", *Segre* (25 agost 1998).
- "Albesa inaugura avui el seu retaule gòtic restaurat". *Avui* (15 agost 1997).
- BALAGUÉ I BAJONS, P. "Retaule de la Verge d'Albesa". *Portal. Revista d'informació local d'Albesa*, [Albesa: Ajuntament d'Albesa] (2000).
- BALUST, LIDIA. "Retaule dedicat a la Verge del Roser". *Rescat. Butlletí del Servei de Restauració de Béns Mobles* [Barcelona, Generalitat de Catalunya] (desembre 1997), núm. 4, p. 3-4.
- DURAN I SANPERE, AGUSTI. *Monumenta Cataloniae. Vol. 1. Els retaules de pedra*, Barcelona: Edicions Alpha, 1932.
- GILART, NÚRIA; BALUST LIDIA. "Retablo gòtico de piedra policromada de Albesa (Lleida)". A: *XI Congreso de Conservación y Restauración de Bienes Culturales*. Castelló: Diputació de Castelló, 1996, p. 965-970.
- TERÉS, MARIA ROSA. "La producción de retablos de piedra en Cataluña durante el período Gótico". A: LAGARRA DUCAY, MARIA CARMEN (coord.) *Retablos esculpidos en Aragón. Del Gótico al Barroco*. Zaragoza: Instituto Fernando el Católico: Diputación de Zaragoza, 2002, p. 213-258.

Procés de treball